

Els indis que va portar En Colom i la llegenda del Gegant del Pi

Autor: Montse Montesinos
Data de publicació: 17-03-2015

La Montse Montesinos ens explica les circumstàncies a partir de les quals van ser creats els gegants del Pi i ens dóna a conèixer diferents versions de la llegenda de la qual provenen. Una d'aquestes connecta amb En Colom i la descoberta d'Amèrica i s'hi descobreixen sorprenents paral·lelismes amb fets històrics reals.

Tothom sap des de sempre la cançoneta popular del Gegant del Pi, la del gegant que balla pel camí i el Gegant de la Ciutat, el que balla pel terrat. Queda dins l'imaginari de quan érem petits, cosit als records familiars, i de grans la traiem per entretenir la canalla. És una llegenda molt antiga, passada de generació en generació des de fa centenars d'anys.

La tesi que algun estudiós esmenta com a "probable" sobre el seu origen més antic, la fa recular al segle IX, quan Barcelona va ser ocupada pels sarraïns arran de les invasions islàmiques al territori català. Hi ha diverses variants sobre la llegenda. Ara bé, en totes elles hi ha un gegant moro que governa la ciutat i que lluita amb un altre gegant que ve del camp. Aquesta versió donarà peu a les vestimentes dels gegants de Festa Major, al segle XX, de molts pobles del país. En variants posteriors se situa l'origen a finals del segle XVIII: quan al 1798 o 99 es va restaurar la tradició dels gegants que anaven a la processó de Corpus de Barcelona, després d'una prohibició de 18 anys. Devia haver estat una festa sonada, perquè per aquesta data es va fer reformar el paviment de la Rambla per on havia de passar la sacra comitiva. En Joan Amades recull la llegenda a Llegendes de Catalunya i al Costumari català, però la fa dependre de la nova aparició dels gegants el 1799. Per tant, ens diu que la famosa cançó neix aleshores: quan la gent del poble veu desfilar els gegants nous de l'església del Pi "pel camí", o carrer lateral de terra, i els gegants de la ciutat, "pel terrat" o passeig central, acabat d'enrajolar. Els gegants de la ciutat anaven acompanyant la Custòdia -la peça d'orfebreria on és exposat el Santíssim Sacrament per a la veneració pública-.

Els gegants de Barcelona més antics de qui tenim notícia són precisament els de la parròquia del Pi, documentats des del 1601. Se'n van construir de nous el 1772. Aquests, després de moltes vicissituds, encara es conserven, tot i que

molt restaurats. La restauració la va fer en Manel Casserres, de Solsona. Els gegants surten només un dia a l'any. El gegant té la pell molt morena, porta simitarra i va vestit de rei moro. La geganta representa una princesa cristiana. Així és com els veiem ara, perquè així els va vestir el dissenyador Evarist Mora el 1960, quan els gegants del Pi van tornar a sortir a la llum després d'estar guardats durant dècades. Però aquest disseny nou contradiu l'esperit de la llegenda, que parla del Gegant del Pi com d'un pagès dels voltants de Barcelona.

Hem de pensar que les llegendes van per davant de les seves representacions i no a l'inrevés. L'iconografia dels gegants prové de la llegenda, que és molt més antiga. Els personatges devien representar un prototip, atès que la imatgeria popular es basa sempre en idees anteriors que s'eleva a la categoria d'arquetips. Les figures populars, esdevingudes mítiques, de les nostres processons -àlguies, cavallets, dimonis, dracs i altres múltiples figures- provenen de segles enrere. Els anomenem riquesa folklòrica. Però són més que això: formen part del nostre inconscient col·lectiu com a poble. Els gegants són conseqüència d'una fusió d'històries. En trobem de clarament estructurades i d'altres que són una barreja, una fusió, i també formen part d'aquest bagatge cultural retransmès oralment. I pel fet de ser representacions humanes, tenen més de realitat que les llegendes d'animals o de bèsties fantàstiques. Vull dir que dins de la mateixa llegenda els gegants transmeten una part d'història fidedigna.

Sobre el gegant del Pi i el de la Ciutat he trobat escrita en diverses obres encara una altra història que ens ve de finals del segle XV. És la següent. Diuen que quan En Colom va venir de les Amèriques i va anar al Saló del Tinell del Palau Reial de Barcelona a presentar-se als Reis Catòlics, va portar amb ell sis indis de pell molt colrada, un dels quals era molt alt i corpulent i va ser l'admiració de tothom, especialment del Rei Catòlic, molt impressionat i sorprès per la seva alçada. Els responsables de l'ajuntament van dir-li que, no gaire lluny, vivia en Fort Farell, un home gegantí, molt fort també. I van proposar al Rei de fer-lo venir perquè confrontés les seves forces amb aquell indi. El van fer anar a buscar a Caldes de Montbui, la vila on vivia. En Fort Farell, de primer, va refusar d'anar-hi. Però, com que era el rei qui li ho demanava s'hi va avenir. Diuen que pel camí va arrancar un pi que li va fer de bastó i que per això li van dir el Gegant del Pi. Tan bon punt va arribar a Barcelona, es va confrontar amb el gegant indi, dit de la ciutat. Però no solament amb la força, car abans havien mesurat la respectiva capacitat gastronòmica endrapant quantitats ingents de pollastres i capons rostits. Quan va arribar el moment de la lluita física, en Fort Farell va engrapar el gegantàs vingut d'enllà de la mar dient amb forta veu: Aparteu-vos, gent d'Amèrica, que allà on caurà, tot ho aixafarà. I el va aixecar enlaire i el va fer volar amb tanta força, que el va llançar terrats enllà: ben lluny, ben lluny! Després, se'n va tornar cap a la seva masia de Caldes de Montbui, deixant a tothom el gran record d'aquella lluita i de la seva força. I el Rei Catòlic, molt admirat.

Una de les fonts consultades sobre aquesta història ens fa parar esment en el fet que el text parla del Rei Catòlic sense parlar de la Reina Catòlica. Curiós. Aquesta font també indica que la masia de Can Farell existeix realment al terme municipal de Caldes de Montbui des del segle XV i que la família Farell hi hauria viscut des del 1638 fins al 1901, precisament en l'època en què s'atribueix habitualment la formació de les rondalles catalanes. Una altra dada: Fort Farell és l'últim bastió americà abans d'arribar a Califòrnia. Curiosa també, oi?

Bé, doncs: aquesta podria ser la llegenda que haurien representat les figures dels gegants del Pi i de la Ciutat que anaven a la processó de Corpus de Barcelona a finals del segle XVIII. Un d'ells amb la pell molt morena, com correspon a la raça d'indis americans. Meitat veritat, meitat fantasia, però és una mostra, ni que sigui molt petita, de la gran gesta que va ser oferta al Rei Catòlic.

Amb el pas dels anys, les diferents versions de llegendes entrecreuades ens el vestiran de moro, el pintaran de negre i li posaran una simitarra o bé una porra. Ara bé, a Reus tenien (no sé si encara tenen) una parella de gegants caracteritzats d'indis americans, tocats amb grans plomalls. Tot és producte de la gran imaginació popular, que vesteix els mites, que embolcalla records. I també emmascara veritats. Qui sap si per preservar-les a través dels temps.

Montse Montesinos

Fonts consultades:

Joan Amades, Costumari català. El curs de l'Any; Salvat Editores, Barcelona, 1987, volum III. Corpus-Primavera.
Ricard Suñé, Nueva Crónica de Barcelona; Casa Editorial Seguí, Barcelona, 1945, volum I, capítol I, p. 44-45.
La maginoteca: Entrada de Google: lamaginoteca.blogspot.com/2009/.../descobert-lorigen-del-gegant-del-pi.html.